

Phatlalatso ya Hamburg bakeng sa Botemengata Tlhokomelong ya Bophelo bo Botle

Selelekela

Diphapano tsa puo di fetohile sebopeliso sa se fumanehang disistiming tsa nako ena tsa tlhokomelo ya bophelo bo botle lefatsheng ho pota. Ditshebeletso tsa bophelo bo botle di fana ka tlhokomelo ka tsela e eketsehang ho bakudi ba sa buweng puo e le nngwe le bafani ba bona ba tlhokomelo ya bophelo. Maemong a tlhokomelo ya bophelo bo botle lefatsheng lohle, moo phumano ya lefu, tekanyo ya monyetla wa kotsi, dikamano tsa tlelaente le mokudi, tumello e bontshang kutlwisiso, le boikamahanyo le kalafo di itshetlehile ka matla ho puisano ya molomo, ditshitiso tsa puo ke phephetso e kgolo ho tsa bongaka, boitshwaro, le ditlhophiso.

Phatlalatso ena e ananela kgokahano ya dipuo tse ngata jwalo ka karolwana ya bohlokwa ya tlhokomelo ya bophelo ya profeshenale ho fapana le bodulo bo kgetholohileng. Kgokahano ke leano le pharaletseng mme e tlameha ho tsitsiswa kahare ho meetlo ya ho amohela le ho fa bakudi bodulo; dipuo tsohle (ho kenyeletswa puo ya matsoho) mme dikutlwisiso tsa puo di tlameha ho hlonekwa le ho sekasekwa. Ditsela tsa hajwale tsa ho hlola ditshitiso tsa puo di dutse di sa tsamaisane, di sa tshehetswe ka ditjhelete, mme kgafetsa di itshetlehile ditharollong tse itheretsweng jwalo ka botoloki ba lelapa, basebetsi ba buang dipuo tse ngata ntle le thupello ya semmuso, kapa dithulusi tsa phetolelo ya dijithale tse se nang ditshireletso tsa bongaka tse tiiseditsweng.

Bopaki bo hlalishitsweng phatlalatsong ena bo bontsha hore ditshitiso tsa puo di amana le phihlelo e fokotsehileng ho tlhokomelo ya bophelo botle, boikamahanyo ba kalafo bo tlasana, diphoso tsa kgokahano, ho se kgotsofale ha bakudi, ho se nepe sesosa sa bokudi, diketsahalo tse seng monate tse ka qojwang, le diphe-tho tsa bongaka tse seng ntle. Menyetla ena ya kotsi e meholo haholo tlhokomelong ya bophelo bo botle ba kelellong, moo kgokahano boyona e leng sesebediswa se kgubung sa phumano ya lefu le kalafo.

Phatlalatso ena e kgothaletsa hore kgokahano ya dipuo tse ngata tlhokomelong ya bophelo bo botle e tlameha ho tataiswa ke maano a latelang: polokeho ya bongaka (mekgwa ya tshehetso ya kgokahano e tlameha ho beha polokeho ya bakudi ka pele, tshepeho ya phumano ya mafu, le boleng ba kalafo); tekatekano ya phih-

lelo (bakudi ha ba tshwanela ho fumana tlhokomelo ya boleng bo tlase ka lebaka la ho se utlwane ka puo); ho sebetsa ka boporofeshenale (tshehetso ya puo e tlameha ho matahanngwa le ditheo tsa tlwaelo tsa tlhokomelo ya bophelo bo botle ho fapana le ho tshwarwa jwalo ka tshwaro e kgetholohileng); ho ba le karabelo e ntle mabapi le botjhaba le puo (ditsela tsa kgokahano di tlameha ho ela hloko moelelo wa tsa botjhaba, dimotlolo tsa tlhaloso, boitlhaloso ba maikutlo, le ho ruteha ka tsa bophelo bo botle); sephiri le tshepeho ya seriti sa boitshwaro (ditshebetso tsa kgokahano di tlameha ho tswelletsa sephiri, boikemelo, tumello e bontshang kutlwisiso, le meedi ya seporofeshenale); le tekatekanyo (moralo wa kgokahano e kgethlweng o tlameha ho nyallana le tharahano ya tsa bongaka le boemo ba monyetla wa kotsi wa kopano).

Ka kakaretso, meralo e mehlano e teng ho hlola ditshitiso tsa puo ditshebeletsong tsa tlhokomelo ya bophelo bo botle dipakeng tsa bafani ba tlhokomelo ya bophelo le bakudi, tshebediso ya dithulusi tsa thekenoloji, tshebediso ya dimatheriale tsa kgokahano ya dipuo tse ngata, basebetsi ba buang dipuo tse ngata, le baporofeshenale mmoho le ditoloko ba seng baporofeshenale. Diphello tse qollehileng tsa moralo ka mong di tekilwe ka tlase mona.

Ditshebetso tsa diinstitjhushene, tsa mabatowa le tsa naha bakeng sa tlhokomelo ya bophelo bo botle e nang le botemengata di itshetlehile ho maikutlo a hlakileng mmoho le dirisose le maano. Disistimi tsa tlhokomelo ya bophelo bo botle ho potoloha lefatsheng di fapana ho latela dirisose tsa tsona. Phatlalatso e ela sena hloko ka ho ipiletsa bakeng sa tharollo kahare ho sistimi ya tlhokomelo ya bophelo ho netefatsa maemo a boleng a phahameng a tshwanelang maemo (mohl., ditoloko tsa porofeshenale le ba rupetsweng ho fapana le ditoloko tsa bomaithutwana) ha hape e fana ka ditharollo tse hlwahlwa ka ho fetisisa tse ka kgonahalang tse fapaneng (mohl., basebetsi ba rupetsweng ba buang dipuo tse pedi ba sebetsang jwalo ka ditoloko) moo dirisose di sa dumelleng dikgetho tse theko e boima.

Phatlalatso ya Hamburg e utlwisiswa ka moya wa Phatlalatso ya Amsterdam Mabapi le Dipetlele tse Sebeletsang le Matswantle, e phatlaladitsweng mengwahashome e mmedi e fetileng mme e thusitseng ho suthisa tshebetso ho tloha ho ditsela tse thehilweng ho

diphallelo ho ya ho tiisetso ya boleng le ntshetsopela ya ditlhophiso. Ho aha hodima motheo oo, Phatlalatso ya Hamburg e tsweletsa pele tsela ena ka ho akaretso moralo o tsepamisitsweng ho ditharollo tse ka sebedisehang tsa motho ka mong le sistimi. E nka phihlelo ho puo e se tshebeletso ya boikgethelo, empa e le info-rastraktjha ya polokeho ya bongaka e hlokang boikarabelo ba institjhushene le sistimi.

Phatlalatso ya Hamburg hape e tsamaisana le United Nations Sustainable Development (Ntlha ya 3 – Bophelo bo Botle le Boitekanelo, haholo mabapi le phihlelo ho tlhokomelo ya bophelo ya boleng) le UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Diathikele tsa 9, 21, le 25).

Phatlalatso ya Hamburg e tobisitswe ho baamehi bohle sekthareng ya tlhokomelo ya bophelo bo botle lefatsheng ho pota ba amehang ka kotloloho kapa e seng ka kotloloho tlhokomelong ya bakudi, mmoho le baamehi ba shepang moralo o pharaletseng wa sekthara ya tlhokomelo ya bophelo bo botle, ho kenyeletswa ba sebetsang bookameding, leano la bophelo bo botle, le ho patlisiso.

I. Taolo ya Tlhokomelo ya Bophelo bo Botle

Batho ba sebetsang dibakeng tse fapaneng tsamaisong ya tlhokomelo ya bophelo ba na le menyetla e mengata ya ho ntlafatsa botemengata ditsing tsa bona

- Dintlha tsohle tsa tlhokomelo ya bophelo tse mabapi le thibelo, tlhokomelo ya bokudi bo totileng, le tlhabollo di tlameha ho sekehela ditlhoko tsa dipuo tse fapaneng tsa bakudi.
- Ho kenyeletsa boikgethelo ba puo ba bakudi ditokomaneng tsa motheo tsa bakudi.
- Ho kenyeletsa disupi tse amehang mabapi le ho sebedisa dipuo tse ngata Ditlalehong tsa Selema le Selema kapa tsa Netefaleto ya Boleng.
- Ho aba dirisose ho netefatsa hore dimatheriale tse ngotsweng kahara setsi (mohl., diforomo tsa tumello e bontshang kutlwisiso, dimatheriale tsa tlhahisoleseding ya mokudi, mathathamo a dipotso, le diwebosaete) di fetoletswe ka seporofeshenale dipuong tse hlokehang kgafetsa ka ho fetisisa.
- Ho fa basebetsi thupello ya kamehla dihlolong tse amanang le tshebediso ya maleme a mangata (mohl., kgokahano ditherisanong tsa triadic).
- Ho thibela bana ho sebetsa jwalo ka ditoloko kahare ho ditsi tsa tlhokomelo ya bophelo.
- Ho lekanya hore na ditho tsa basebetsi, ho kenyeletswa basebetsi ba seng ba bongaka, ba fana ka ditshebeletso tsa botoloki ho basebetsimmoho kahare ho setsi. Moo sena se etsahalang, ho fana ka thupello ya ditoloko, bosuphavaesa bo tswellang, ditlhophiso tsa konteraka tse arohaneng, le tefo ya tlatsetso bakeng sa ditshebeletso tse jwalo tsa botoloki.

- Moo di fumanehang, ho aba dirisose ho kenyeletsa ditshebeletso tsa botoloki tsa porofeshenale setsing.
- Ho thonya motho ya ikarabellang le ho theha ofisi ya tshehetso kahara setsi ho sebetsa e le ntlha ya boikopanyo bakeng sa dipotso le ditlhahiso tse mabapi le tshebediso ya dipuo tse ngata.
- Ho theha le ho phatlalatsa melawana ya ditsi e mabapi le dipuo tse ngata, ho kenyeletswa dipehelo tse mabapi le tshebediso le meedi tsa dithulusi tsa phetolelo ya puo le batoloki ba seng ba porofeshenale.
- Ho kenyeletsa dintlha tsohle tse amehang tsa dipuo tse ngata melawaneng ya setsi.

II. Baprofeshenale ba Basebetsi/Bophelo bo Botle

Ditho tsohle tsa basebetsi ba sebetsang ditsing tsa tlhokomelo ya bophelo, ho sa natswe metheo ya bona ya seprofeshenale, ba na le menyetla e mengata ya ho ntlafatsa kgokahano ya botemengata kahare ho ditsi tsa bona:

- Kgokahano ya kotloloho e hlophisitsweng ha o bua le bakudi ba sa buweng puo e tshwanang ka:
 - ho bua butle;
 - ho sebedisa dipolelo tse kgutshwane;
 - ho fokotsa mantswe a sethekeniki;
 - ho ananela ka nnete le ho thoholetsa esita le ditsibo tse nyane tsa puo e sa le qalong ya puisano, le
 - ho netefatsa ho utlwisisa tlhahisoleseding ya bohlokwa ka ho kopa bakudi ho pheta seo ba se utlwisisang, ho fapana le ho itshetleha feela dikarabelong tsa ho dumela.
- Esita le bakudi ba nang le tsebo e utlwahalang ya puo e ntjha, ba ka kgetha ho tla le toloko ka lebaka la dingongoreho tse mabapi le ho se utlwisisa tlhahisoleseding ya bohlokwa. Ho fokotsa pherekano e ka bang teng e bakwang ke toloko e seng ya porofeshenale ya kante, baporofeshenale ba tlhokomelo ya bophelo ba tlameha ho qala ba tsohle le moku-di hore na maikemisetso a therisano a ka fihlellwa ka kgokahano ya kotloloho.
- Haeba kgokahano ya ka kotloloho e sa kgonahale, leka ho fumana puo ya boraro e atileng eo bobedi ba mahlakore a ka e buang hantle ho lekana.
- Qoba ho beha boikarabelo bo boholo ba kgokahano ho basebetsimmoho ba buang dipuo tse ngata. Basebetsi ba bang ba buang dipuo tse ngata ba ka nna ba fana ka kgokahano ka dipuo tseo ho seng ditho tse ding tsa basebetsi di di buwang. Meralo e lokelang e thehilweng sehlopheng kapa setheong ka hona e tlameha ho thehwa ho thibela hore basebetsimmoho bana ba imetswe ka mosebetsi.
- Ditho tsa basebetsi maemong a sa phahamang haholo kahare ho setsi (mohl., basebetsi ba hlwekisang, bathusi ba tshebeletso, kapa basebetsi ba ts-hireletso) ba ka fana ka bokgoni ba dipuo tse ngata ho dumella kgokahano hara basebetsi ba tleliniking.

Maamong a mangata, batho bana ha ba rupellwa kapa ho tshehetswa kapa ho lefuwa bakeng sa mesebetsi ya ho toloka. Diinstitjhushene di tlameha ho netefatsa hore basebetsimmoho ba fumana thupello e lekaneng, bosuphavaesa, le dihlapiso tsa tlatsetso bakeng sa ditshebeletso tsa botoloki.

- Ha o sebedisa dithulusi tsa phetolelo ya puo, netefatsa hore ha ho mabitso kapa tlhahisoleseding ya botho e senolwang.
- Ha o sebetsa le ditoloko tse seng tsa porofeshenale, hlalosa melawana e amehang le ditebello tsa sephetho pele ho therisano, laola puisano kamoo ho hlokehang mme o ba lebohe ka tshehetso ya bona kamorao.
- Nako le nako ha o sebetsa le toloko ya porofeshenale e sa tsejweng pele ho mona ke moporofeshenale wa tlhokomelo ya bophelo bo botle, tshwara puisano e kgutshwane pele ho kopano e le ho hlalosa maikemisetso a kopano le ho hlalosa ditebello le mekgwatshebetso.
- Tlisa mathata a kgokahano tlhokomelong ya disuphavaesa kapa bookamedi mme o buelle ditharollo tsa setsi tsa ho fokotsa morwalo ho basebetsi.
- Nka monyetla wa menyetla ya thupello ya porofeshenale ho ntlafatsa bokgoni ba ho sebetsa le ditoloko. Haeba ho se menyetla ya thupello e jwalo e fumanehang, tlaleha tlhoko ya sena ho bookamedi ba setsi.

III. Baetsi ba Maano a Bophelo bo Botle

Baamehi kahare ho mekgatlo ya bophelo bo botle, dit-samaiso tsa bophelo bo botle, le diinstitjhushene tse maamong a tikolohong, naheng, kapa diprofensing ba na le menyetla e mengata ya ho ntlafatsa botemengata tlhokomelong ya bophelo bo botle:

- Leano la bophelo bo botle le tlameha ho theha moralo bakeng sa ditshebeletso tsa dipuo tse ngata ka tshebediso ya melao le melawana ya mekgatlo e lokelehang.
- Leano la bophelo bo botle le tlameha ho fana ka tjhelete e lekaneng bakeng sa ditshebeletso tsa botoloki ba porofeshenale bo ipapisitseng le ditlhoko kahare ho dibaka tsa tlhokomelo ya bophelo bo botle.
- Leano la bophelo bo botle le tlameha ho fana ka ditsi tsa tlhokomelo ya bophelo e nang le dirisose tse hlokehang ho kgonahatsa hore ba fana ka ditshebeletso tsa tlhokomelo ya bophelo ka dipuo tse ngata.
- Leano la bophelo bo botle le tlameha ho tshehetsa menyetla ya thuto ya mahala bakeng sa batho ba batlang mangolo a ho ba ditoloko.

IV. Basebedisi le Batshehetsi ba Tlhokomelo ya bophelo bo botle

Ditjhaba tsa matswantle, mekgatlo ya bakudi, le mekgatlo ya tlhokomelo ya bophelo ya porofeshenale ba

na le menyetla e mengata ya ho matlafatsa bakudi ba bang le mathata a kgokahano le bafani ba tlhokomelo ya bophelo:

- Baamehi le mekgatlo ba tlameha ho kgothaletsa ditsi tsa tlhokomelo ya bophelo ho beha thathi-seletso e kgolwanyane ho botemengata.
- Ba fe basebedisi ba tlhokomelo ya bophelo tlhahisoleseding ya hore tlhokomelo ya bophelo ke tokelo ya botho le hore kgokahano e atlehileng ke boikarabello ba mofani wa tlhokomelo ya bophelo.
- Ba fe basebedisi ba tlhokomelo ya bophelo tlhahisoleseding ya hore, ha ba sa utlwisise mofani wa tlhokomelo ya bophelo, ba tlameha ho kopa hore na moporofeshenale wa bophelo bo botle ya buang dipuo tse ngata o a fumaneha, kapa toloko e ka fumaneha hanghang kapa ya hlophisetswa bakeng sa apoentemente ya kamoso.
- Haeba ditsi tsa tlhokomelo ya bophelo di sa kgone ho fana ka toloko, ho ka nna ha ba le mekutu ya tshehetso tikolohong e fanang ka batho ba buang dipuo tse ngata ba ka sebetsang jwalo ka ditoloko (mohl., basebetsi ba maemo a lekanang ba tshehetso, batataisi ba tsa bophelo bo botle, bo-mme ba sebakeng, bakopanyi ba tsa botjhaba).

V. Thuto le Thupello ya Bophelo bo Botle

Ditsi tsa thuto le thupello di ka matahanya sehlooho sa puo ya maleme a mangata ka tsela e feletseng haholwanyane lenanethutong ka ditsela tse mmalwa:

- Puo ya maleme a mangata e tlameha ho theha karolo ya thuto e tlamang le thupello e tswellang ya porofeshenale kahare ho diporofeshene tsohle tsa bophelo bo botle.
- Ditsi tsa tlhokomelo ya bophelo di tlameha hore kamehla di fane ka menyetla ya thupello ya porofeshenale e mabapi le botemengata.
- Bahokahanyi ba lenaneo, balaedi, le disuphavaesa ba tlameha ho itlwaetsa dintlha tse mabapi le botemengata.
- Mananeo a tshwaneleho setjhabeng sa porofeshenale le botoloki ba tlhokomelong ya bophelo a tlameha ho kenngwa tshebetsong le ho tshehetswa ka ditjhelete maamong a tikoloho kapa naha.
- Ditsi tsa tlhokomelo ya bophelo di tlameha hore ka mehla di fane ka thupello ya semmuso ho batshehetsi ba seng ba porofeshenale (mohl., basebetsi ba maemo a lekanang ba tshehetso, batataisi ba bophelo bo botle, bo-mme ba sebakeng, bakopanyi ba tsa botjhaba) ba sebetsang jwalo ka ditoloko setsing.

VI. Dipatlisiso tsa Bophelo bo Botle

Bolaodi ba naheng le tikolohong, mmoho le ditheo tsa batho ba boraro, di tlameha ho nka mehato e latelang ho kgothaletsa botemengata tlhokomelong ya bophelo bo botle:

- Menyetla ya tshehetso ya ditjhelete ho tshehetsa

botemengata tlhokomelong ya bophelo e tlameha ho etswa hore e fumanehe ho sa natswe dipuo tsa semolao.

- Tshekehelo ya bohlokwa e tlameha ho etswa mekutung ya dipatlisiso e ahang marokgo ditjhabeng tse hlokang thuso ya puo.
- Batho ba nang le phihlelo e nyane ho diphuputso tsa dipuo tsa semolao ba tlameha kenyeletswa ka sehlahlo patlisisong ka ho ela hloko ditlhoko tsa bona tsa puo.
- Kgakolo ya dipuo tse ngata diprojekteng tsa dipatlisiso e lebisang ditlhokong tsa puo tsa dihlopha tsa bakudi tse fapafapaneng e hloka dirisose tsa tlatsetso tse nyallanang mme ka hona e tlameha ho fumana tshehetso e lokelang.

Ke mang ya thehileng Phatlalatso ya Hamburg?

Phatlalatso ya Hamburg e thehilwe ditshibollong tsa projekte ya patlisiso ya dithuto tse ngata le ya matjhabeng tse mabapi le Botemengata ho faneng ka tlhokomelo ya bophelo ba kelellong ya boleng ho ditlhoko tsa matswantle, dirisose le ditshebetso“ (MiM2M). Phatlalatso e thehilwe ke ditho tsohle tsa projekte ya patlisiso. Projekte e tsheheditse ka ditjhelete ke Volkswagen Foundation mme e bile karolo ya mekutu

ya kopanelo ya tshehetso ka ditjhelete ya “Mobility – Global Medicine and Health Research“ ka Novo Nordisk Fonden (Denmark), Fundación Bancaria “la Caixa” (Spain), Wellcome Trust (Great Britain) le Volkswagen Foundation (Germany).

Patlisiso ya sehlopha sa MiM2M e bopilwe ka: Prof. Ngk. Mike Mösko, Ngk. Sanna Higgen le Annika Kreienbrinck (University Medical Center Hamburg-Eppendorf yohle, Germany); Prof. Ngk. Ted Sanders, Prof. Dr. Christopher Jenks, Houda Al-Kalaf (Utrecht University yohle, Netherlands); Prof. Ngk. Barbara Schouten (University of Amsterdam); Prof. Ngk. Răzvan Cherecheș, Ngk. Alina Forray, Ngk. Ovidiu Oltean (Babeș-Bolyai University yohle, Romania) le Prof. Ngk. Leslie Swartz, Prof. Ngk. Christine Anthonissen, Ngk. Asithandile Nozewu, Ngk. Rowan Madzamba (Stellenbosch University yohle, Afrika Borwa).

Projekte e tataisitse ka tsela ya bohlokwa ke ditho tsa Boto ya Boelets: Prof. Ngk. Yvan Leanza (Laval University, Canada); Prof. Ngk. Jan ten Thije (Utrecht University, Netherlands), Ngk. Lily Kpobi (University of Ghana, Ghana) le Charlene Sunkel (aves Mental Health, Afrika Borwa).

Phatlalatso ya Hamburg e tshehetswa ke mekgatlo e latelang:

 aves Mental Health, South Africa	 Scalabrini Centre of Cape Town, South Africa	 The Global Society on Migration, Ethnicity, Race and Health	 Federal Association of Networks of Migrant Organisations, Germany
 Centre for Multilingualism and Diversities Research, University of the Western Cape, South Africa	 St Luke's Combined Hospices, South Africa	 Bundes Psychotherapeuten Kammer Federal Chamber of Psychotherapists, Germany	 Hamburg Chamber of Psychotherapists, Germany
 Africa Unite – Uniting Voices, Empowering Change	 Foundation for Professional Development, South Africa	 Leibniz Institute for Prevention Research and Epidemiology – BIPS Leibniz Institute for Prevention Research and Epidemiology – BIPS, Germany	 German Red Cross, Germany
 Department of Psychiatry, Stellenbosch University, South Africa	 Heriot Watt University, Scotland	 Patient Safety Action Alliance, Germany	 Hamburg Association of General Practitioners, Germany
 Africa Health Research Institute, South Africa	 Lancet Migration, Regional HUB Europe	 Save the Children, Germany	 VdK German Social Welfare Organisation
	 Johannes Wier Stichting voor gezondheidszorg en mensenrechten Johannes Wier Foundation for Healthcare and Human Rights, Netherlands	 Research for Practice Center for Health and Migration, Austria	 German Association of Psychosocial Centers for Survivors of Torture, War, and Forced Displacement